

Т.В. Польова, канд. екон. наук, доц. (ХДУХТ, Харків)

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СКЛАДІ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ВНЗ

Міжнародні зобов'язання України викликають необхідність приєднання до цивілізованої європейської системи справедливого розподілу доходів від операцій з нематеріальними активами. Також відповідно до виконання заходів з детінізації національної економіки, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України, загострилася потреба у вирішенні питання відображення в обліку об'єктів права інтелектуальної власності як нематеріальних активів, у тому числі і вищими навчальними закладами (ВНЗ). Проте лекції науково-педагогічного персоналу, як продукція що має творчий характер, не враховуються ВНЗ в якості об'єктів авторського права у складі нематеріальних активів. Але це потрібно зробити зважаючи на норми ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» у якій лекції, виступи та інші усні твори викладачів є їх інтелектуальною власністю, захист якої гарантований вітчизняним законодавством.

Лекція, яку промовляє викладач ВНЗ це не просто учбовий матеріал, затверджений Міністерством освіти і науки України. Усна промова є результатом інтелектуальної творчої діяльності з компонентами компетентностей викладача, який натхненно доповнюється та змінюється ним з додаванням нових сучасних фактів, постійним корегуванням на законодавчі зміни, з метою надання лекції актуальності, орієнтуючись на рівень компетенції аудиторії та склад слухачів.

Автори можуть передавати суб'єкту господарювання (ВНЗ) право розпорядження власним усним твором і своїм виконанням усного твору та інші майнові права. Майнові права інтелектуальної власності відповідно до законодавства України виступають об'єктом різних цивільно-правових відносин. Для цього їх вартість повинна бути визначена в грошових одиницях. Порядок оцінки майнових прав інтелектуальної власності визначається Національним стандартом № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 1185 від 3 жовтня 2007 року. Об'єктами оцінки є майнові права інтелектуальної власності, які належать до об'єктів у нематеріальній формі. Відповідно до зазначеного нормативного акта для проведення оцінки майнових прав інтелектуальної власності застосовують дохідний, порівняльний і витратний методичні підходи.

Майно, яким розпоряджається суб'єкт господарювання повинно відобразитися в балансі або враховуватися в інших передбачених законом формах обліку майна суб'єкта (ст. 139 Господарського кодексу України). Тобто зазначені норми закріпили обов'язок відображати об'єкти інтелектуальної власності на балансі ВНЗ. Відповідно до ст. 429 Цивільного кодексу України майнові права на лекції (усні твори) викладача, як службовий твір, належать викладачу і ВНЗ спільно.

Виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем. При цьому виключні майнові права, повинні обліковуватися на балансовому субрахунку 125 «Авторське право та суміжні з ним права». До виключних майнових прав відносяться: право дозволяти використання об'єкта інтелектуальної власності і право перешкоджати неправомірному використанню такого об'єкта, у тому числі забороняти його використання.

Невиключні майнові права (право на використання об'єкта права інтелектуальної власності) обліковуватимуться на позабалансовому рахунку 01 «Орендовані необоротні активи». На жаль, цей рахунок не відповідає вимогам П(С)БО 14 «Оренда», оскільки норми цього стандарту не поширюються на угоди щодо використання авторських і суміжних прав (п. 3). Проте керуючись пріоритетом сутності явища, а не лише юридичної форми, Міністерство фінансів України рекомендує подібну власність, що належить суб'єкту господарювання в обмежений термін на правах господарського управління, обліковувати саме на позабалансовому рахунку 01 «Орендовані необоротні активи».

Погоджуємося з думкою А. Лі, фахівця у сфері права інтелектуальної власності, щодо доцільності доповнення Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій позабалансовим рахунком «Нематеріальні активи, отримані в користування» та позабалансовим рахунком «Активи, залежні від нематеріальних активів».

Водночас немайнові права інтелектуальної власності належать лише працівнику, про що свідчить їх зміст, оскільки право зміни твору, збереження його цілісності (право фактичного господарського панування власника над річчю) залишається у автора. Також автору належить право на визнання творцем та право на ім'я, з вимаганням зазначення свого імені (псевдоніму) на примірниках твору.